

PRIČEVANJE Z ZAČETKOV SLOVENSKEGA POKLICNEGA NARAVOVARSTVA: POGOVOR S STANETOM PETERLINOM OB NJEGOVI 85-LETNICI

TESTIMONY FROM THE BEGINNINGS OF SLOVENIAN PROFESSIONAL NATURE CONSERVATION: CONVERSATION WITH STANE PETERLIN ON THE OCCASION OF HIS EIGHTY-FIFTH BIRTHDAY

Pogovor zapisala mag. Jana VIDIC

Leta 1961 je v Referatu za varstvo prirode pri Zavodu za spomeniško varstvo Ljudske Republike Slovenije (LRS) svojo poklicno naravovarstveno pot začel univ. dipl. biol. Stane Peterlin. Nasledil je svoja predhodnika gozdarskega inženirja Antona Šivica in botaničarko dr. Angelo Piskernik ter postal po vrsti tretji poklicni naravovarstvenik v Sloveniji.

Stane Peterlin je pričealec časa z začetkov delovanja prve strokovne službe varstva narave, pionir strokovnega naravovarstvenega dela, ključni oblikovalec doktrine varstva narave, vzornik generaciji naravovarstvenikov 70. in 80. let prejšnjega stoletja ter njihov neformalni stanovski vodja.

Rodil se je decembra 1937, mladost pa preživel na Velikih Poljanah pri Ortneku. Poklicno pot je zaključil z upokojitvijo leta 2000 na Ministrstvu za okolje in prostor kot svetovalec vlade za področje ohranjanja narave.

Stane Peterlin na Jezerskem leta 2016.
(Foto: Jana Vidic)

**Spoštovani Stane,
kako si po končanem študiju biologije našel pot v poklicno naravovarstvo?
Kako se spominjaš začetkov in dr. Angele Piskernik, ki te je sprejela za svojega sodelavca?**

Moj takratni vrstnik in študijski kolega na Oddelku za biologijo Biotehniške fakultete v Ljubljani je bil Boštjan Kiauta. Skupaj s Tonetom Wraberjem sta bila praktikanta pri dr. Angeli Piskernik v Referatu za varstvo narave pri Zavodu LRS za spomeniško varstvo. Preden

je Boštjan odšel na študij v tujino, za kar se je odločil že v času dodiplomskega študija, me je napotil k dr. Angeli Piskernik, da ga nadomestim na njegovem mestu. Dr. Angela Piskernik me je lepo sprejela, moje delovanje pri gorski straži v času šolanja na višji gimnaziji pa jo je posebej zanimalo. Takoj mi je ponudila dvournno, pol leta zatem pa štiriurnno delo na dan. Opravljal sem predvsem razna tehnična dela, risal karte in urejal arhive s predlogi za zavarovanje. Očitno sem jo z izdelki prepričal in kmalu mi je podaljšala delo še za dve uri na dan, obenem pa je naznanila, da se v kratkem namerava upokojiti. Pri vodstvu Zavoda LRS za spomeniško varstvo me je priporočila za svojega naslednika, vendar pod pogojem, da končam študij. Diplomiral sem 17. novembra 1961, slab mesec kasneje, 1. decembra 1961, pa sem nastopil službo poklicnega naravovarstvenika v Referatu za varstvo narave pri Zavodu LRS za spomeniško varstvo s polnim delovnim časom.

Marca 1962 sem moral k vojakom v Bilečo in nato v Bitolo. Ko sem se po enem letu vrnil, me je čakalo delovno mesto. Bilo je obdobje polno navdiha in želje po delu. Kmalu po vrnitvi sem pri gorski straži začel voditi ljubljansko centralo in za to dobil nekaj honorarja. S tem sem si kupil preprosto kamero in začel s foto dokumentiranjem narave. Dr. Angela Piskernik je imela namen za pol leta podaljšati svoje službeno delo, da bi me vpeljala v vsebine, vendar se je podpora tej nameri izmaknila, ko se je zamenjalo vodstvo zavoda in je ravnatelj Eda Turnherja zamenjala Mica Černigoj. Novi ravnateljici ni uspelo zagotoviti dveh delovnih mest, zato je dr. Angela Piskernik delo zaključila. Nekaj časa je še sodelovala s članki, z nasveti. Na dr. Angelo Piskernik imam zelo lepe spomine. Bila je velika osebnost, zelo duhovita. Zelo cenim vse njeno delo.

Eno tvojih skupnih del z dr. Angelo Piskernik je bil pregled zaščitenih in zaščite vrednih naravnih objektov Slovenije, ki sta ga objavila v reviji Varstvo narave leta 1962.

Kako obsežna je bila takrat evidenca izbranih delov narave, takrat še poimenovanih naravne znamenitosti?

Objavljeni pregled je temeljil na predhodno zbranih in objavljenih podatkih o prirodnih oziroma naravnih znamenitostih, zlasti iz prispevka Naravni spomeniki Kranjske, ki ga je objavil botanik Alfonz Paulin leta 1905, iz turističnih vodnikov, ki jih je v letih od 1913 do 1924 napisal potopisec in organizator planinstva Rudolf Badjura, ter iz prispevka Domovinski prirodni spomeniki, ki ga je v letu 1944 objavil gozdarski inženir Anton Šivic. Ta je bil eden od pionirjev varstva narave. Služboval je na banovinski upravi, kjer je vse obdobje podpiral varstvo narave, vendarle pa to ni bilo njegovo poklicno področje dela. To je postalo šele, ko je po upokojitvi sprva vodil posvetovalni odbor za varstvo narave pri Prirodoslovnem muzeju, nato pa nekaj začetnih let (1947–1954) opravljal naloge referata za varstvo prirode pri Zavodu LRS za varstvo in znanstveno proučevanje kulturnih spomenikov in prirodnih znamenitosti. Ko se je referatu po svoji upokojitvi v Prirodoslovnem muzeju pridružila tudi dr. Angela Piskernik, se je Anton Šivic dokončno upokojil.

Leta 1959 je Ljudska skupščina LRS sprejela Zakon o narodnih parkih, na podlagi tega pa leta 1961 Odlok o razglasitvi Doline sedmerih jezer za narodni park. Z dr. Angelo Piskernik

sva zato začela organizirano zbirati strokovno gradivo o poznavanju narodnega parka. Ker ga je bilo veliko, je dr. Angela Piskernik dosegla samostojno objavo in s tem ustanovitev samostojnega zbornika za varstvo narave. Pred tem so bili posamezni članki s področja varstva narave objavljeni v zborniku Varstvo spomenikov, ki ga je Zavod za spomeniško varstvo LRS začel izdajati že leta 1948. Leta 1962 je tako izšla prva številka samostojnega zbornika Varstvo narave.

Kdo so bili tvoji začetni sodelavci v Referatu za varstvo narave pri Zavodu LRS (po letu 1963 SRS) za spomeniško varstvo po odhodu dr. Angele Piskernik v pokoj? Katere od pomembnih nalog v tem obdobju bi izpostavil?

Dr. Angela Piskernik se je upokojila 1. 4. 1963. V naslednjih letih so se mi v Referatu za varstvo narave pridružili novi sodelavci – Rok Golob, dr. Milan Natek, Janez Gregori, dr. Milan Orožen Adamič, dr. Marjan Ravbar, vendar vsi le za kratek čas. Leta 1973 se mi je pridružil biolog Rado Smerdu, s katerim sva se spoznala pri projektu sledenja živali na trasi avtoceste Vrhnika–Postojna, ki smo ga z namenom, da bi ugotovili, kje so potrebni nadhodi za živali, izvajali leta 1972. Delu se je pridružil s skupino biologov, katere »kolovodja« terenskega raziskovanja narave je bil. Že takrat je fotografiral naravo in snemal filme. Kmalu po zaključku projekta se je oglasil na zavodu in prosil za službo. Nekaj let za njim so prišli dr. Peter Skoberne, Baldomir Svetličič, Matjaž Puc in nato po letu 1980 še drugi.

Eni pomembnih nalog v 70. letih sta bili poglobljeno vrednotenje narave Slovenije in izpopolnitev meril vrednotenja za opredeljevanje naravne dediščine Slovenije. Na podlagi teh prizadevanj je v letu 1976 nastal prvi Inventar najpomembnejše naravne dediščine Slovenije. Bil sem nosilec in avtor naloge, ostali obdelovalci gradiv in soavtorji so bili dr. Marjan Ravbar, Rado Smerdu in Franc Vardjan. K delu, ki nam ga je omogočila finančna podpora Kulturne skupnosti Slovenije, smo pritegnili vse takratne eminentne naravoslovne strokovnjake z različnih strokovnih področij. Sodelovali so zoolog in speleolog prof. dr. Jože Bole, zoolog dr. Jan Cernelutti, geolog in paleontolog dr. Franci Cimerman, zoolog dr. Božo Drovenik, geolog dr. Ernest Faninger, zoolog Janez Gregori, geograf prof. dr. Jurij Kunaver, gozdarski inženir dr. Lojze Marinček, geolog dr. Dušan Novak, botanik prof. dr. Viktor Petkovšek, gozdarski inženir dr. Ivo Puncer, geolog in paleontolog prof. dr. Anton Ramovš, geograf Matjaž Puc, biolog in speleolog prof. dr. Boris Sket, takratni študent biologije dr. Peter Skoberne, Mirko Šošarič, botanik prof. dr. Tone Wraber, gozdarski inženir dr. Mitja Zupančič, z gradivi, ki so jih dali na razpolago, pa še nekateri drugi strokovnjaki. Vsi so z velikim zanosom in s prizadevnostjo pri tem sodelovali, za kar sem jim še danes hvaležen.

Pojem naravne znamenitosti za poimenovanje izbranih delov narave je v inventarju iz leta 1976 nadomestil pojem naravna dediščina. Zakaj?

Pojem naravna dediščina je uvedla in opredelila Konvencija o varstvu svetovne kulturne in naravne dediščine, ki je bila pod okriljem organizacije Unesco podpisana 1972 v Parizu

in jo je takratna Jugoslavija ratificirala leta 1974. Pojem se je zdel sprejemljiv, odprl je nov pogled – dediščinski vidik, poudaril je domovinsko simbolnost, kot jo izkazujejo npr. Triglav, Soča, Mura ...

Kmalu po ratifikaciji Konvencije o varstvu svetovne kulturne in naravne dediščine in izidu Inventarja najpomembnejše dediščine Slovenije se je začela nominacija za vpis prve slovenske lokalitete na Unescov seznam te konvencije. Kako je potekal izbor in kdo vse je sodeloval v postopku nominacije, ki se je odvijala še v času, ko je bila Slovenija ena izmed jugoslovanskih republik?

V prvi jugoslovanski nabor nominacij, s katerim je bilo leta 1980 na Unescov seznam vključenih kar sedem lokalitet iz Srbije, Hrvaške, Črne gore in Makedonije, Slovenija ter Bosna in Hercegovina, ki nista bili dovolj blizu viru informacij in vplivnim uradnikom, nista bili vključeni. Za nas precej nerazveseljiva je bila takratna vest Unesca, da je Jugoslavija za nekaj časa dobila dovolj in naj ne pričakuje kmalu vpisa novih lokalitet. Ne glede na to smo v skupini za varstvo narave v okviru Zavoda za spomeniško varstvo SRS začeli razmišljati o tem, kaj iz Inventarja najpomembnejše naravne dediščine Slovenije, ki je takrat ravno izšel, bi bilo primerno predlagati za svetovno dediščino. Ob treh lokalitetah v ožjem izboru – porečja kraške Ljubljane, Škocjanskih jam in reke Soče – smo se zedinili, da imajo največ možnosti za vpis Škocjanske jame. Nalogo, da pripravi utemeljitev in vso potrebno dokumentacijo za kandidaturo, si je v naši skupini naložil sodelavec Rado Smerdu in jo z vsem mladostnim zanosom ter s predanostjo vodil do tragične smrti leta 1984. Njegovo delo je dokončal sodelavec Matjaž Puc, tudi izvrstni poznavalec kraške narave. Pri tem je z nasveti pomagala vrsta domačih in tujih strokovnjakov. Tako smo leta 1985 pripravili res odlično utemeljen predlog, ki je lahko šel v preverjanje k Unescu in IUCN. Vendar brez lobiranja v Beogradu ne bi šlo. Tam sta to nalogo uspešno opravila takratni direktor zavoda Marjan Kolarič (že pokojni) in zavodova sodelavka Marina Zupančič. Pri lobiranju in utemeljevanju vrednosti Škocjanskih jam so v sklepni fazi sprejemanja leta 1986 odigrale svojo pomembno vlogo še druge osebe, zlasti Albin Debevec, takrat v vlogi predsednika Izvršnega sveta občine Sežana, in slovenska komisija za sodelovanje z Unescom. Prizadevanja so obrodila rezultat: 28. novembra 1986 so bile Škocjanske jame kot prva lokaliteta v Sloveniji vpisane na Unescov seznam svetovne dediščine.

Ob nameri za gradnjo hidroelektrarne na reki Soči pri Trnovem, z velikim jezom v Bovški kotlini, sredi 60. letih je bilo varstvo narave na veliki preizkušnji. Kako se danes, ko se je čas odmaknil in ko Soška dolina živi in diha s svojo reko Sočo, spominjaš tega obdobja?

Hidroelektrarna Trnovo je bila zamišljena zelo velikopotezno. Sočo naj bi zajezili v zoženi dolini med vznožjem Kanina in Polovnika z 80 metrov visokim nasipom. Za njim bi nastal devet kilometrov dolg in do kilometer širok vodni zbiralnik z okrog 20-metrskim nihanjem vodne gladine. Vodo bi spuščali v rovu pod Polovnikom do strojnice na levem bregu Soče blizu vasi Trnovo. Tako bi bil velik del doline Soče in Koritnice pod vodo, v celoti tudi vas Čezsoča.

Ko je bil projekt leta 1964 pripravljen, je Izvršni svet SR Slovenije ustanovil osemčlansko komisijo z namenom, da prouči razloge za projekt in proti njemu. Bil sem član te komisije, vendar so argumenti merljivih energetskih in kratkoročnih gospodarskih interesov močno in pristransko nadvladali argumente naravovarstvenih »romantikov in nazadnjakov«, kot so nas imenovali. Kmalu po tem sta se v javnosti začeli burna razprava in medijska polemika. Zelo odločno proti posegu se je postavilo tudi lokalno prebivalstvo v vasi Čezsoča. V letu 1965 smo na Zavodu SRS za spomeniško varstvo dobili nalogo, da ovrednotimo naravno in kulturno dediščino prizadetega območja. Za to sva bila zadolžena dr. Ivan Sedej, konservator za etnološko dediščino, in jaz, 27-letni začetnik na področju varstva narave. Nobeden od naju prej ni poznal območja, zato sva se z zavodskim fotografom podala na Bovško. Že v kratkem času smo našli, popisali in dokumentirali toliko naravnih in kulturnih vrednot, da zavod pristanka k projektu ni mogel dati. V tem naju je povsem podpirala tudi ravnateljica zavoda Mica Černigoj. Izvršni svet SRS se ja takrat modro odzval. Republiškem sekretariatu za urbanizem je naložil organizacijo simpozija z namenom široke javne razprave in soočenja vseh argumentov. Zavod za spomeniško varstvo SRS je bil pozvan, naj za simpozij pripravi referat. Na predlog ravnateljice ga je namesto mene, neznanega začetnika, iz našega gradiva in v imenu zavoda, pripravil dr. Maks Wraber, botanik, fitocenolog in pedagog. Dr. Maks Wraber je bil kot zagovornik ohranitve doline Soče dejaven že pred tem. Na javnem soočenju v Čezsoči se je odločno postavil na stran prebivalcev. Po burni javni razpravi je Skupščina SRS leta 1966 sprejela sklep, da se odločanje o hidroelektrarni Trnovo odloži za 20 let. Ko se je leta 1986 moratorij iztekel, ni bilo nikogar več, ki bi se tega spomnil. O nevarnosti, ki je pred 50 leti pretila vasi Čezsoča, tudi med mladimi domačini mnogi ne vedo nič. Kadar obiščem Soško dolino, imam vedno prijeten občutek, da se je bilo takrat vredno boriti, in se v mislih poklanjam spominu tistih zaslužnih, ki so že odšli. O poteku takratnih dogodkov in o vlogi dr. Maksa Wraberja sem podrobno pisal v Sobotni prilogi Dela 30. aprila 2016.

Osrednji del tvojih prizadevanj poklicnega naravovarstvenega službovanja je bil namenjen razširitvi Triglavskega narodnega parka. V kateri fazi si vstopil v proces? Kakšna je bila tvoja vloga pri tem?

Po odhodu dr. Angele Piskernik v pokoj leta 1963 sem nadaljeval njen načrt za vzpostavitev velikega Triglavskega narodnega parka. Leta 1961 je bil namreč sprejet zakon, s katerim je bila zavarovana le Dolina Triglavskih jezer z delom Komarče. Triglav, po katerem je že leta 1926 naravoslovec prof. dr. Fran Jesenko v Jutru poimenoval zavarovano območje Doline Triglavskih jezer, je spet ostal daleč zunaj parkovnih meja. Nad parkom je najprej bdela sedemčlanska ekipa pravnika dr. Mihe Potočnika pri občini Radovljica, ki ni opustila upanja na pravi veliki park in je leta 1964 pripravila predlog za razširitev tako, da bi zavarovano ozemlje prvikrat seglo tudi v Soško dolino. Vendar čas še ni bil zrel in je predlog romal v predal. Medtem so upravljanje ustanovljenega malega parka zaupali Zavodu za gojitev divjadi na Bledu. Direktor Ivan Fabjan je imel posluš za naravovarstvene cilje in je podpiral znova oživljeno pobudo za razširitev parka, ki je spet stekla leta 1965. Tokrat smo jo poskušali uresničiti v delovni skupini, ki smo jo sestavljali Marjan Debelak z Urbanističnega inštituta, dr. Matjaž Jeršič z Zavoda SRS za regionalno prostorsko planiranje, Janez Goršič

z Republiškega sekretariata za urbanizem in jaz na Zavodu za spomeniško varstvo SRS. Več kot desetletje dela, prepričevanj in usklajevanj je minilo, da je bil leta 1980 osnutek novega zakona pripravljen za obravnavo in sprejetje v republiški skupščini. Vendarle se je še enkrat zataknilo in obravnavna je bila preložena za več mesecev. Šele po nadaljnjih prizadevanjih je bil končno, 28. maja 1981, sprejet zakon o velikem Triglavskem narodnem parku.

Vendar pa moram spomniti na to, da je bilo seme, iz katerega je zrasel Triglavski narodni park, posejano že daleč nazaj v preteklost in da so njegovo rast v času dobrih dveh stoletij krepili in spodbujali različni umetniki v poeziji, prozi, slikarstvu, fotografiji in glasbi ter domači in tuji raziskovalci z vseh naravoslovnih področij, ljudske snovne in duhovne dediščine, zgodovine in gospodarstva in tudi ljubitelji narave, gorniki in turisti. Zgradili so Triglavov mit, ki je rasel in se razvijal na plodnih tleh mladega naravovarstvenega gibanja. Navajam le najbolj ključna dejstva in najpomembnejše osebe. Baltazar Hacquet, francoski kirurg, vsestranski znanstvenik in raziskovalec, ki je kot zdravnik deloval v Idriji, je v svojih delih v besedi in podobi prepričljivo predstavil naravo in posebnosti naših Alp ter s tem pritegnil pozornost evropskega znanstvenega sveta. Pri širjenju priljubljenosti in ljubezni do naših gora so med gorniki in turisti imeli velik vpliv dr. Julius Kugy, dr. Henrik Tuma, Rudolf Badjura, Pavel Kunaver in drugi. Posebno vlogo pri graditvi Triglavovega mita ima pesnitev Zlatorog, ki jo je napisal in leta 1876 izdal Rudolf Baumbach, pesniško nadarjen nemški naravoslovec, ki je romantični ljudski motiv našel v nemškem zapisu Karla Dežmana iz leta 1868 o (domnevno) ljudski pravljici o Zlatorogu. Ključnega pomena za Triglavov mit in nastanek današnjega velikega parka pa je pesnitev Soči pesnika Simona Gregorčiča, objavljena leta 1879. Zgodovinski dogodki naslednjih desetletij so iz mitov postopno ustvarili narodne simbole. Prvo pobudo za zavarovanje Doline Triglavskih jezer je podal leta 1908 dr. Albin Belar. Ta je bila leta 1920 prevzeta v program Spomenice, ki jo je pripravila skupina 13 naravoslovcev v okviru Muzejskega društva za Slovenijo, uresničena pa leta 1924, ko je bila za dobo dvajsetih let Dolina Triglavskih jezer zavarovana kot Alpski varstveni park. Za to je poleg Odseka za varstvo prirode pri Muzejskem društvu za Slovenijo, ki ji je takrat predsedoval Stanko Bevk, posebej zaslužno tudi Slovensko planinsko društvo, v pokrajinski upravi za Slovenijo pa Anton Šivic, ki je bil parku ves čas naklonjen. Pobuda, ki jo je za širitev parka podalo Prirodoslovno društvo leta 1940 banovinski upravi v Ljubljani, zaradi vojne ni bila niti obravnavana. Vse se je začelo znova šele po vojni, s prizadevanji Antona Šivica, dr. Angele Piskernik, dr. Miha Potočnika in drugih. Številne razprave o obsegu parka so se v letu 1961 končale s pirovo zmago ustanovitve malega parka, ki je bil komaj kaj večji od Alpskega varstvenega parka iz leta 1924. V letu 1963 pa sem se tudi sam vključil v prizadevanja za veliki park, kot sem že povedal. Leta 1961 je bilo ob pobudi za veliki narodni park zbranega in pripravljenega veliko gradiva. Na pobudo zavodske sodelavke Helene Menaše sem leta 1965 sestavil mali vodnik Triglavski narodni park in s tem je Zavod za spomeniško varstvo SRS začel zbirko vodnikov Kulturni in naravni spomeniki Slovenije. O osnutkih predloga za razširitev Triglavskega narodnega parka je izšla tudi posebna številka Proteusa L. 36/9-10, 1974-75, z dodatkom, ki prikazuje prizadevanja in želje do končnega cilja. Ta je bil, kot rečeno, dosežen šele leta 1981. Danes bi pri navajanju pomembnih obletnic Triglavskega narodnega parka morali upoštevati, da njegov začetek sega precej nazaj pred leto 1981 ...

Vzporedno ob svoji službeni dejavnosti si bil dejaven tudi v Prirodoslovnem društvu Slovenije. Katere aktivnosti so bile med najpomembnejšimi v 60. in 70. letih?

Izpostavil bi obdobje dr. Miroslava Kališnika, ki je bil zelo prizadeven in uspešen predsednik. K društveni naravoslovni dejavnosti je želel pritegniti širok krog intelektualcev. Takratno mojo idejo (ki je nastala v povezavi z odzivom javnosti pri načrtih za hidroenergetsko izkoriščanje reke Soče), da organiziramo Teden varstva narave, je z vso vnemo sprejel in skupaj smo jo, s sodelovanjem Prirodoslovnega društva Slovenije in Zavoda SRS za spomeniško varstvo, tudi uspešno izvedli (od 22. do 28. maja 1967). To je bila prva propagandna in vzgojna akcija pri nas in imela je velik odziv ter uspeh.

Kasneje (leta 1970) je bilo v Evropi vpeljana leto varstva narave in okolja, čemur smo se tudi v Sloveniji pridružili. Ob pripravah na prvo Evropsko leto varstva narave se je na odprtem sestanku Prirodoslovnega društva Slovenije januarja 1970 porodila zamisel za pripravo Zelene knjige o ogroženosti okolja v Sloveniji. Iz prvotno zasnovane brošure je po dvoletnem delu v sodelovanju z Zavodom SRS za spomeniško varstvo nastala knjiga, ki je izšla aprila 1972. Knjiga, katere glavni urednik sem bil, ima šest poglavij: zemlja, voda, zrak, rastlinstvo, živalstvo, človek. Zgoščeno in poljudno prikazuje razmere in že prizadejano škodo okolju ter je prvo objavljeno poročilo o stanju narave in okolja v Sloveniji. Pri njej je sodelovalo 60 vodilnih domačih strokovnjakov. Ob urejanju knjige se mi je porodila zamisel o simbolu, ki bi prikazoval povezanost in medsebojno odvisnost vsebin, ki so bile obravnavane v šestih poglavjih. Tako je nastala ideja za pentljo s šestimi prepleti, ki je danes simbol varstva narave.

Leta 1970 je bil sprejet Zakon o varstvu narave. Koliko ste sodelavci Zavoda za spomeniško varstvo SRS sodelovali pri tem? Kakšno je bilo razmerje med Zavodom za spomeniško varstvo SRS in Republiškim sekretariatom za urbanizem, ki mu je zakon določil vrsto nalog, tudi strokovnih?

V letu 1970 je bil sprejet Zakon o varstvu narave in prinesel je nekatere rešitve, ki predhodno niso bile usklajene in dogovorjene z nami strokovnimi sodelavci Referata za varstvo narave. Ena od teh je bila namera, da se področje varstva narave priključi Sekretariatu za urbanizem. Kasneje ta namera ni bila uresničena. Razlog za to je bila trdna odločitev, da referat ostane še naprej strokovna organizacija. V tistem obdobju pa se je zgodil pomemben korak s tem, ko je varstvo narave v sistemu državnega prostorskega planiranja postalo enakovredno drugim sektorjem. K temu je veliko pripomogel dr. Matjaž Jeršič s takratnega zavoda za regionalno planiranje, ki je z Bavarske prinesel nove poglede na prostorsko planiranje. Naravne znamenitosti oziroma naravna dediščina so tako postale obvezne sestavine državnih prostorskih planov.

Eden tvojih najdragocenejših doprinosov k varstvu narave je bil v medsebojnemu povezovanju republiškega zavoda in regionalnih zavodov, v usmerjanju naravovarstvenega dela, svetovanju in s tem postavljanju temeljev naravovarstvene doktrine.

Bil si neformalni mentor in cehovski vodja celi generaciji naravovarstvenikov. Kako sam vidiš to vlogo?

Leta 1981 je bil sprejet nov sistemski zakon za področje varstva naravne in kulturne dediščine, na podlagi katerega so strokovne službe varstva nadaljevale strokovno naravovarstveno delo v republiškem in regionalnih zavodih za varstvo naravne in kulturne dediščine. Zavodi so delovali kot samostojne institucije, vendar je ne glede na to republiški zavod imel vlogo povezovalca in neformalnega organizatorja dela ter nosilca sistemskih rešitev. Naravovarstveniki iz vseh enot smo se redno srečevali na tematskih sestankih, velikokrat smo se sestali tudi na terenu, skupaj obravnavali probleme in skupaj iskali rešitve. Name so se za nasvet res velikokrat obrnili kolegi iz regionalnih enot, zlasti mlajši, ki so se kmalu po začetku svoje službene poti znašli v težkih situacijah zaradi načrtovanih škodljivih posegov v naravo. Sam sem tako situacijo izkusil ob načrtovanju hidroenergetske izrabe reke Soče, kar sem malo prej že opisal, zato sem vedel, da pri naravovarstvenem delu ni pomembna samo strokovna podpora, ampak tudi človeška, moralna.

Stane Peterlin (stoji levo spredaj) s skupino naravovarstvenikov pred vhodom v Zavod SRS za varstvo naravne in kulturne dediščine na Plečnikovem trgu 2 v Ljubljani leta 1990 (stojijo: Stanko Silan, Vojko Strahovnik, Matevž Lenarčič, Andrej Hudoklin, Tea Lukan Klavžer, Matjaž Jež, Polonca Vrhunc, Samo Jenčič, Martina Stupar, Marko Simić, Baldomir Svetličič, Peter Skoberne, Boris Križan, Alenka Kolšek, Robert Turk; čepijo: Jana Vidic, Daniel Rojšek, Mira Ivanovič, Aleš Hafner, Jelka Habjan). Foto: Stane Peterlin

Izobraževanje in ozaveščanje javnosti o naravi in pomenu njenega ohranjanja sta izjemnega pomena za varstvo narave. Tvoje delo je pustilo sledi tudi na tem področju. Kje vse?

Objavljal sem prispevke o naravi, zavarovanih območjih, zgodovini varstva narave ipd. v strokovnih in poljudnih revijah, kot so Varstvo narave, Proteus, Pionir in še nekaterih. Sem avtor nekaj publikacij o Triglavskem narodnem parku in brošure o Krajinskem parku Radensko polje. V letih od 1983 do 1999 sem o varstvu narave predaval študentom na oddelkih za krajinsko arhitekturo in gozdarstvo pri Biotehniški fakulteti v Ljubljani.

Kako bi opredelil varstvo narave kot dejavnost? So prizadevanja zanj kljub navidezni nemoči vseeno vredna in smiselna?

Večina se nagiba k mnenju, da se je varstvo narave začelo z nekaterimi idejnimi gibanji konec 18. stoletja, se razvijalo in dopolnjevalo vse 19. stoletje in se v prvih letih 20. stoletja oblikovalo v skupno in prepoznavno dejavnost. Postopno je dobivalo današnje organizacijske oblike, strokovno izrazje in metode, mednarodne povezave, zakonodajo.

Danes spoznavamo, da je ves naš planet ogrožen in da je od ohranjene narave človeška družba eksistenčno odvisna. Varstvo narave zato ni in ne more biti samo zadeva stroke in služb, ampak je za njegovo uresničevanje pomembno zaledje civilne družbe, intelektualcev, strokovne in druge javnosti. Kot lep primer, ki je bil nedavno predstavljen na televiziji, je naravni rezervat Ormoške lagune, ki ga je občina vzela za svojega in v njem vidi razvojne priložnosti. Taka in podobna dejanja, ki koristijo varstvu narave, bi morala družba prepoznavati, jih nagrajevati in na ta način spodbujati. Prirodoslovno društvo Slovenije je pred nekaj desetletji za ta namen uvedlo priznanji dr. Angele Piskernik ter dr. Ferdinanda Seidla in jih tudi nekaj podelilo, kasneje pa je podalo pobudo, da bi dobili formalno podlago v zakonu o ohranjanju narave. Pobuda žal ni bila sprejeta, je pa aktualna tudi še danes. Ni prav, da so naravovarstveno pomembna dejanja družbeno spregledana in nepriznana. Tudi priznavanje takšnih dejanj odseva kulturo naroda, od te pa je močno odvisno celotno varstvo narave.

S Stanetom Peterlinom se je pogovarjala Jana Vidic maja 2022.

mag. Jana VIDIC
Ministrstvo za okolje in prostor, Sektor za ohranjanje narave
Dunajska 47
1000 Ljubljana
jana.vidic@gov.si